

Poř. č. 10/2002

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k otázce povahy usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 trestního řádu

Usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 trestního řádu je i po novele trestního řádu č. 265/2001 Sb. rozhodnutím, které nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté (§ 11 odst. 1 písm. f) až h) trestního řádu). I kdyby takové usnesení vydané policejním orgánem státního zástupce nezrušil ve lhůtě 30 dnů od jeho doručení státnímu zástupci podle § 174 odst. 2 písm. e) trestního řádu a nezrušil je ani z podnětu stížnosti včas podané oprávněnou osobou, může vydat i po uplynutí této doby pokyn k pokračování prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 157 odst. 2 věta první trestního řádu).

Náměstkyně městského státního zástupce v Praze se obrátila na Nejvyšší státní zastupitelství s žádostí o řešení výkladového problému vztahujícího se k tomu, zda lze i po marném uplynutí lhůty 30 dnů ke zrušení nezákonného nebo neodůvodněného rozhodnutí nebo opatření policejního orgánu (§ 174 odst. 2 písm. e) tr. ř.) pokračovat v prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Konat tedy prověřování (na základě pokynu státního zástupce), i když původní rozhodnutí o odložení věci nebylo zrušeno.

Aby bylo možno řešit tento aplikační problém, je nezbytné se zabývat obecnější otázkou povahy usnesení o odložení věci po novele trestního řádu provedené s účinností od 1. 1. 2002 zákonem č. 265/2001 Sb.

V této souvislosti je možno poukázat na to, že v § 159a odst. 1 až 4 tr. ř. jsou upraveny dva způsoby skončení věci v prověřování – odložení věci usnesením podle § 159a odst. 1 až 4 tr. ř. a odevzdání věci opatřením podle § 159a odst. 1 písm. a) a b) tr. ř.. Uvedené způsoby skončení věci přicházejí v úvahu jen za podmínky, že policejní orgán ve věci, v níž bylo podáno trestní oznámení nebo byl učiněn jiný podnět k trestnímu stíhání (§ 158 odst. 1, 2 tr. ř.) vydal záznam o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.); to se netýká případů, kdy prověřování započalo již před nabytím účinnosti novely č. 265/2001 Sb. a po dni 1. 1. 2002 již ve věci nejsou prováděny jiné úkony v trestním řízení kromě samotného rozhodnutí nebo opatření podle § 159a odst. 1 až 4 tr. ř.

Odložení věci má vždy formu usnesení (se stížností po novele č. 265/2001 Sb. nově s odkladným účinkem - srov. § 159a odst. 6 tr. ř.). Usnesení může vydat státní zástupce (a to nově i v případech odložení věci podle odstavce 4) nebo policejní orgán (§ 12 odst. 2 tr. ř.). Uvedené rozhodnutí i po nabytí účinnosti novely č. 265/2001 Sb. vzhledem k novelizované úpravě v § 159a odst. 6 tr. ř. sice nabývá

právní moci, přesto samo o sobě toto usnesení nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté („rei iudicatae“), protože chybí ve výčtu rozhodnutí uvedených v § 11 odst. 1 písm. f), g) a h) tr. ř. (usnesení o odložení věci není uvedeno ani v ustanovení § 11 odst. 3 tr. ř., což znamená, že i kdyby byla věc odložena podle § 159 odst. 2 tr. ř. ve spojení s § 11 odst. 1 písm. a), b) nebo i) tr. ř., podezřelý, jehož se takové usnesení týká, není oprávněn prohlásit do tří dnů od doby, kdy mu bylo takové usnesení doručeno, že na projednání věci trvá.

Závěr o tom, že usnesení o odložení věci nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté, je možné učinit i přesto, že ustanovení § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř., ve znění novely č. 265/2001 Sb., dovoluje státnímu zástupci zrušit (z vlastního podnětu, nikoli z podnětu včas a oprávněnou osobou podané stížnosti) usnesení o odložení věci vydané policejním orgánem do 30 dnů od doručení. Zrušení usnesení o odložení věci v této lhůtě je odůvodněno požadavky právní jistoty; v této lhůtě by mělo být přistoupeno ke zrušení usnesení o odložení věci vydaného policejním orgánem tehdy, shledá-li státní zástupce po jeho přezkoumání, že usnesení je nezákonné nebo neodůvodněné. Na závěru, že ani po novele č. 265/2001 Sb. nevytváří usnesení o odložení věci překážku věci pravomocně rozhodnuté, nic nemění ani skutečnost, že nově má stížnost proti usnesení o odložení věci odkladný účinek.

Jde-li o usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 3 tr. ř. (v případech usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 4 tr. ř., jak bude dále uvedeno, je jeho režim do určité míry rozdílný) – lze v prověřování pokračovat za následujících podmínek:

- pokud toto usnesení bude zrušeno z podnětu stížnosti podané oprávněnou osobou, ve stanovené lhůtě a stížnost byla podána za podmínek uvedených v § 143 odst. 1 tr. ř. (srov. i § 60 odst. 4 tr. ř.),
- z vlastního podnětu státním zástupcem podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř.,
- i když nebylo usnesení o odložení věci zrušeno, po uplynutí lhůty 30 dnů od doručení usnesení policejního orgánu státnímu zástupci nebo po marném uplynutí lhůty k podání stížnosti oprávněným osobám, pokud je na místě pokračovat v prověřování.

Je možno jen doplnit, že vydal-li usnesení o odložení věci státní zástupce, státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství není oprávněn postupovat podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. (takové usnesení lze zrušit jedině v řízení o podané stížnosti).¹

Zrušení usnesení o odložení věci nepřichází v úvahu (v případech, kdy již uplynula jak lhůta 30 dnů od doručení usnesení státnímu zástupci, tak lhůta k podání stížnosti oprávněným osobám) v řízení o mimořádných opravných prostředcích (o stížnosti pro porušení zákona nebo o obnově řízení, když mimořádné kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce podle § 174a zde uplatnit rovněž nelze a v úvahu nepřichází pojmově ani dovolání). Rozhodující zde je to, že usnesení o odložení věci nezakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté; kdyby byl uplatněn právní názor, podle kterého lze usnesení o odložení věci zrušit jedině ve lhůtě 30 dnů nebo ve lhůtě, v níž mohou oprávněné osoby podat stížnost, znamenalo by to, že by ohledně těchto rozhodnutí platil ještě mnohem rigoróznější režim, pokud jde o možnost konat další prověřování. Pokud tedy uplyne jak lhůta 30 dnů, tak lhůta k podání stížnosti všem oprávněným osobám, a bude dán důvod, pro který je na místě

¹ Případů, kdy má vyšetřování ve smyslu § 161 odst. 3, 4 tr. ř. konat státní zástupce, se tato úprava rovněž nemůže týkat, protože jde o vyšetřování, nikoli prověřování (to koná vždy policejní orgán, státní zástupce je jako celek konat ani v těchto věcech nemůže). Státní zástupce ve vyšetřování již nemůže vydat usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 4 tr. ř.; to je možné výlučně v prověřování.

pokračovat v prověřování,² vydá státní zástupce pokyn policejnímu orgánu, aby v prověřování pokračoval (pokyn se vydává podle § 157 odst. 2 věty první tr. ř.). Původní usnesení o odložení věci se v těchto případech neruší; po skončení dalšího prověřování se vydá usnesení znovu, nebude-li uplatněn jiný postup (např. zahájení trestního stíhání, v úvahu přichází i odevzdání věci, atd.).

Jde-li o usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 4 tr. ř., tyto zásady sice platí, ale je třeba upozornit na větu druhou citovaného ustanovení. V ní se uvádí, že pominou-li důvody odložení, trestní stíhání se zahájí. Vzhledem k této úpravě se usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 4 tr. ř. rušit nemusí (vyjma případu, kdy je ho třeba zrušit z podnětu podané stížnosti), byť samozřejmě nelze vyloučit, že i v těchto případech (mimo rozhodování o stížnosti) státní zástupce bude postupovat podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. a usnesení zruší, zejména půjde-li o zřejmý případ nezákonnosti nebo neodůvodněnosti takového usnesení. Jakmile pominou důvody odložení, vydá se usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.). Státní zástupce může v těchto případech zjistit (po přezkoumání věci) např. to, že ve věci nemělo být postupováno podle § 159a odst. 4 tr. ř., ale podle § 159a odst. 1, 2 nebo 3 tr. ř. (včetně případů, kdy mohla být věc odevzdána), nemusí tedy jít jen o to, že by ve věci přicházelo v úvahu zahájení trestního stíhání. Potom je na místě, aby státní zástupce v zájmu určitosti právních poměrů v dané věci zrušil původní usnesení o odložení věci a dále postupoval podle § 149 odst. 1 tr. ř. (podle příslušné eventuality stanovené v tomto ustanovení). Musí tak učinit ovšem rovněž ve lhůtě 30 dnů od doručení (pokud toto usnesení ruší z vlastního podnětu a nikoli z podnětu podané stížnosti).³

V návaznosti na to, co bylo uvedeno již ve výkl. stan. č. 1/1995 Sb. v. s. NSZ je třeba doplnit, že podle ustanovení § 159a odst. 4 tr. ř. nemůže policejní orgán odložit věc, v níž je sice známa osoba, která má být obviněna, ale není možné proti ní účinně zahájit trestní stíhání způsobem uvedeným v § 160 odst. 1 tr. ř. (např. proto, že pobyt uvedené osoby není znám a vyhlášené pátrání bylo bezvýsledné

² Nemusí jít jen o nové skutečnosti, které zcela zásadně mění dosavadní zjištění ve věci, ale vyžaduje, aby pro pokračování v prověřování byly dány důvody. V této souvislosti je potřebné zdůraznit, že při vymezení podmínek, za nichž státní zástupce vydá pokyn k pokračování v prověřování, se nikterak (ani analogicky) neuplatní úprava důvodů obnovy (srov. § 277, § 278 tr. ř.). **Takový pokyn může vydat kdykoli (omezen by byl jen důvody, pro které je trestní stíhání nepřijatelné, pokud by již předtím nebylo postupováno podle § 159a odst. 2 tr. ř.).**

Na druhé straně je však nutno vzít v úvahu, že státní zástupce bude v praxi takto postupovat zejména tehdy, bude-li se poškozený (nebo výjimečně jiná osobou) domáhat existence zásadně nových skutečností ve věci např. podnětem k výkonu dohledu nad postupem státního zastupitelství, které rozhodlo o podané stížnosti směřující proti usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 až 3 tr. ř., nebo nebyla-li stížnost podána, nabylo-li usnesení o odložení věci podle těchto odstavců právní moci již dříve (k podnětu k výkonu dohledu srov. § 12c, § 12d a § 12e zákona o státním zastupitelství a dále § 1 odst. 3, 4 a § 2 odst. 2 a 3 vyhlášky č. 23/1994 Sb.; dále srov. i čl. 12 odst. 5 až 7 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994).

Nelze však vyloučit ani to, že pro pokračování v prověřování budou dány jiné důvody (včetně zcela zásadního přehodnocení původního právního názoru státním zástupcem, k němuž dojde např. po zevrubnějším seznámení s danou věcí).

³ Opatření o odevzdání věci podle § 159a odst. 1 písm. a) nebo b) tr. ř. není třeba rušit a bylo-li vydáno, lze kdykoli v řízení pokračovat (byť by i zde – v zájmu právní jistoty – měly být zjištěny nové skutečnosti; dodat je třeba ještě to, že tu platí plně to, co bylo již uvedeno u usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 4 tr. ř. – to znamená, že považuje-li státní zástupce za nezbytné např. jasně vyjádřit skutečnost, že opatření o odevzdání věci je v rozporu se zákonem, může opatření zrušit – lhůta 30 dnů se zde však neuplatní. Pokud opatření nezruší a vydá pokyn k pokračování v prověřování podle § 157 odst. 2 věty první tr. ř., po dalším prověřování je třeba ve věci vydat nové rozhodnutí, jímž prověřování končí (původní – nezrušené – opatření o odevzdání věci tím pozbude jakékoli právní účinky).

nebo doručení usnesení o zahájení trestního stíhání brání jiná závažná překážka na straně osoby, která má být obviněna, přičemž se nejedná o žádný jiný důvod odložení věci).

Toto stanovisko bylo vydáno podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona o státním zastupitelství.

Nejvyšší státní zástupkyně:
Mgr. Marie Benešová, v.r.